

FOLKE = SANGE o. MELODIER

FÆDRELANDSKE o. FREMMEDE

UDSATTE

FOR

PIANOFORTE

VED

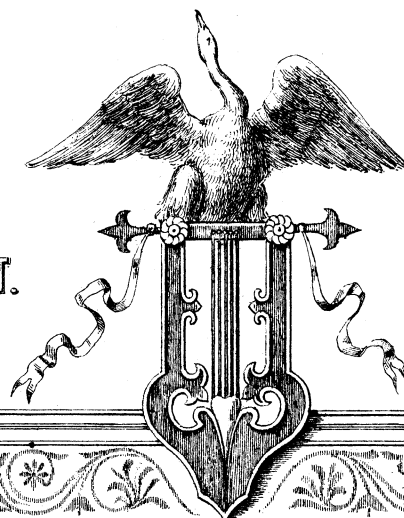
A. P. BERGGREEN.

1. BIND.

1842.

KIØBENHAVN.

C. A. REITZEL.

Deres Majestæt

KONG CHRISTIAN VIII,

**der med dyb og inderlig Deeltagelse omfatter ethvert
videnskabeligt og kunstnerisk Værk, og**

Fortale.

Under den Bevægelse i Videnskabens og Kunstens Regioner, der har fundet Sted i dette Aarhundrede, er ogsaa Opmærksomheden bleven henvendt paa de Skatte, som Nationerne eie i deres Folke-Sange og Melodier. Som umiddelbare Ytringer af Folkeslagenes aandige Natur, maae de ogsaa i høieste Grad tiltrække ethvert poetisk Gemyt. De befrugte Phantasien og lade os skue dybt ind i hver Nations eiendommelige Væsen; og medens deres store Charakterforskjellighed forfrisker Sindet, forebygger den Eensidighed i Smagen, idet vi lære at opfatte Skjönheds-Ideen under de meest forskjellige Former. Tillige afgive de den tilforladeligste Prøvesteen for Sandheden af Det, der i Kunsten fremstiller sig som Charakteristisk for et vist Folk, og lede os saaledes til den rette Opfattelse af fremmede Kunstværker. Endnu kunde tilføies, hvad jeg allerede paa et andet Sted har yttret, at "det Eiendommelige, det Særegne ved de forskjellige Nationers Folkesange har noget Følelsen saa Berigende og Udvidende, at *Humaniteten* fremmes, idet Nationerne vinde vort Hjerte ved deres Sange."*)

En begeistret Musik-Ven og Kjender siger**): "Das Höchste, was [in der Musik] einem geistreichen Menschen gegeben werden kann, ist freilich ein, nach allen Regeln gerechtes, in allen Formen vollendetes musikalisches Kunstwerk. Allein, wie leicht wird die Kunst unnatürlich; wie leicht thut sie der Sache zu viel; und wie oft wird blos durch Kunst mühsam zusammengetragen, was nicht aus selbstthätiger, reiner Begeisterung entsprang, also deswegen höchstens nur Bewunderung, aber keine Liebe erzeugt? Man kann ohne Uebertreibung behaupten, dass die Hälfte unsrer Musik Unnatur ist; eine gewisse Art von Mathematik, ohne ein lebendiges Element; eine Spiegelfechterey, welche nur den fertigen Fingern zur Ehre gereicht; und eine solche Mischung ungesunder Elemente, dass man wohl einmal Grund hat, in allem Ernst zu fragen, ob uns nicht die Musik mehr schadet, als nutzt? Rein und lauter, wie der Charakter eines Kindes, sind dagegen in der Regel alle Lieder, *welche von dem Volke selbst ausgingen, oder, durch das Volk aufgenommen, lange Zeit mit Vorliebe von demselben bewahrt wurden.*"***) Men Musikerne have endnu ikke, saaledes som Digterne med Hensyn til Folkepoesien, tilfulde erkjendt, hvilket nærende Stof for musikalsk Composition der ligger i Folkemelodierne; thi Optagelsen af dette Element i Kunsten skulde ikke blot bestaae i, ligefrem at indlægge hine Melodier i et Musikværk; men disse maae være gaade over i Componistens Væsen, der da, opfyldt af deres Aand, vil kunne give sit Arbeide det eiendommelige, nationale Præg, der dog fremfor Alt giver et Kunstværk Betydning. For at anføre et Par nærliggende Exempler paa Compositioner, der paa denne Maade ere gjennemtrængte af et folkeligt Element, vil jeg nævne Skotte-Chorene i *Weyse's* "Ludlams Hule" og Maurer-Chorene i hans "Floribella." Af andre Componister, hos hvem man vil kunne finde lignende Exempler, vil jeg nævne *Mozart, C. M. Weber* og *Boyeldieu*.

*) "Sange til Skolebrug", 4de Hefte, Kbh. 1839.

***) Prof. *Thibaut*, "Ueber Reinheit der Tonkunst", Heidelberg 1826, Pag. 75-76.

****) Det er i denne dobbelte Forstand at Begrebet *Folkesang* maa fastholdes.

De fleste af de hidtil udkomne Samlinger indeholde kun en *enkelt* Nations, og nogle kun et meget indskrænket Antal af *flere* Nationers Sange. Men skulle de ovennævnte Fordele opnaaes, og vil man haabe, virkelig at tjene Kunsten, da maa en Sammenstilling af et rigeligere Antal af, saavidt muligt, *alle* Nationers Folke-Sange og Melodier sætte os istand til at gjøre de til saa høist betydningsfulde Resultater ledende Sammenligninger. Det følger af sig selv, at til en musikalsk Charakteristik — og det er fornemmelig en saadan, nærværende Arbeide tilsigter — af Nationer, hvis musikalske Sands er saa lidet uddannet, at den reducerer sig til den blotte Sands for det Rhythmiske, kan Meddelelsen af een eller et Par Melodier være tilstrækkelig.

Saa interessante nu, som de for Haanden værende Samlinger end ere, baade fra Digtenes og Melodiernes Side betragtede, saa lade dog de fleste af dem Meget tilbage at ønske i *musikalsk* Henseende, idet Melodierne enten ere medgivne uden harmonisk Behandling, eller, paa faa Undtagelser nær, udstyrede med Harmonier, der bære altfor tydelige Spor af musikalsk Dilettantisme*). Der staaer da her en viid Mark aaben for Musikeren, som i disse Folkemelodier har en, med Hensyn til deres ofte særegne Tegning, ikke let, men høist tiltrækkende Opgave for harmonisk Behandling. Og en saadan er vistnok nødvendig, for at Melodierne ret kunne tildrage sig Opmærksomhed paa en Tid, hvor Öret ved den bestandige Forbindelse af Melodie og Harmonie er saa vant til den større Tonefyldte, at den blotte Melodie forekommer Mange tom. Der ere vel de, der mene, at den harmoniske Behandling af Folke-Melodierne udsletter disses folkelige Charakter, idet de sige, at disse Melodier ere opfundne uden Tanke om Harmonie, ligesom de ogsaa med Hensyn til de meget gamle Melodier anføre, at man i tidligere Aarhundreder ikke kjendte til Harmonie. Men uden her at ville anføre Alt, hvad der kunde tilraade en Modification af disse Paastande, vil jeg blot bemærke, at Sydens Folkesangere den Dag i Dag ledsage deres Melodier med Chitarren, og, at overhovedet *enhver* Melodie, d. e. enhver velklingende, sig til et Heelt samlende Følge af Toner, er baseret paa en vis Følge af Harmonier; og ere end hine Melodier opfundne uden *Tanke* om Harmonie, saa ere de dog ikke opfundne uden den *dunkle Følelse* af de til Grund liggende Harmonier, for hvilke man vel tidligere ikke kjendte Lovene, men af hvis Bølger Melodien dog er opstegen og baaren, og som Musikeren ved sin Kunst atter skal sætte i Bevægelse, for at Sangens Svane derpaa kan gynges sig. Mangen en Folke-Melodie bærer paa enkelte Steder Præg af, at hiin dunkle Følelse af Harmonien har forladt Opfinderen af den, nemlig der, hvor saadanne Toner forekomme, der ligesom falde ud af den hele Række; men meget sjelden — kun hvor disse Toner umiskjendelig hidrøre fra Ufuldkommenhed i Foredraget eller Optegnelsen — maa Musikeren tillade sig at forandre dem. Her gjælder det derimod ved den harmoniske Kunst at forbinde Det, der truer med at falde fra hinanden, — ved Harmonien at sammenholde Melodiens Toner, ligesom Blomsterkosten ved Baandet. En saadan Behandlingsmaade forvansker ikke Folkemelodiernes Charakter, men sætter den i et klarere Lys.

*) Den til dette Værk oftere benyttede Samling af *O. L. B. Wolff*, "Braga" (s. Anmærkningerne), træffes ogsaa af denne Dadel; men den har den Fortjeneste at indeholde et temmelig stort Antal af *flere* Nationers Folkesange.

Grunden til nogle af Folkemelodiernes særegne Tonefald maa vistnok søges i Beskaffenheden af de hos et vist Folk brugelige musikalske Instrumenters Construction, idet Sangerne have læmpet deres Sang efter Instrumenternes Evne til at følge dem; hvorved saadanne Toner ere blevne udeladte af Melodien, som det brugte Instrument ikke har kunnet frembringe. Derved have egne melodiske Former lidt efter lidt uddannet sig hos Nationen. Om det Phænomen, at en saa stor Mængde Folkemelodier staae i *Mol*, skulde kunne forklares paa samme Maade, tør jeg ikke paastaae. Underligt er det imidlertid, at *Mol*-Accorden, der ikke, saaledes som *Dur*-Accorden, er givet os af *Naturen*, er den fremherskende i saamange af hine musikalske *Natur-Frembringelser*. Men — kunne vi nu ikke med Bestemthed paavise Oprindelsen til *Mol*-Accorden, tør vi derimod, efterat *Mol*- og *Dur*-Tonearterne som Kunstformer ere gaaede over i den almindelige Bevidthed, med mere Sikkerhed slutte os til et Folks aandelige Tilstand ved at iagttage, om denne eller hiin Toneart fornemmelig ligger til Grund for dets Melodier; thi *Mol*-Tonearten, der i sin mørkere Klangfarve bærer Præget af sit Udspring fra den i jordiske Lænker fængslede Aand, bliver derved Udtrykket for de Sindsstemninger, hvori Sjælen viser sig meest hildet i Støvet; hvor denne derimod ryster Støvet af sine Vinger, der hæver den sig i *Dur*-Toneartens klare Toner.

Et, vel hyppigst i de nordiske, men ogsaa i andre Nationers Folkemelodier forekommende, mærkværdigt Tonefald — der dog ikke er at forklare paa nysnævnte Maade — er det fra Scalaens *Terts* til dens *Grundtone*, uden at denne *Terts* er at betragte som *Tertsen* i den toniske Accord, men egentlig som en Gjennemgangs- eller Forslags-Tone til den udeladte *Secund*. Herved opstaaer der i *Mol* en Toneforbindelse, liig Sextaccorden af en *forstørret Treklang*, og i *Dur* en Sextaccorden af en *Mol-Treklang* lignende Harmonie, hvilke med den paafølgende toniske Accord danne Hovedcadencen, som man ellers, uden denne Maade at harmonisere paa, ofte maatte savne. Man eftersee i denne Henseende følgende Exempler:

Danske Sange, Nr. 3, 10de til 11te Takt; Nr. 22, 7de til 8de Takt; Nr. 23b), 16de til 17de Takt. — *Svenske Sange*, Nr. 13, sidste Takt. — *Engelske Sange*, Nr. 7, 3die til 4de Takt. — *Franske Sange*, Nr. 16, 3die til 4de, 8de til 9de og 15de til 16de Takt.

I Tilfælde, som det første af de ovenanførte, hvor Scalaens *Secund* kommer foran *Tertsen*, kan man ogsaa anslaae Dominant-Accorden paa *Secunden* og lade *Tertsen* følge efter som en "paahængt" Tone*) — en meget almindelig Form—; men jeg har dog her af flere Grunde foretrukket den brugte Behandlingsmaade.

Hvad Folkemelodiernes Oprindelse angaaer, da skjuler den sig, paa meget faa Undtagelser nær, i Mørket; og Dette ikke blot fordi Opfindernes eengang bekjendte Navne ere gaaede under i Tidens Strøm, men ogsaa fordi mange af hine Melodiers Opfindere aldrig have kjendt sig selv som saadanne. Jeg forestiller mig nemlig mangan en Folkemelodie at være opstaaet ved følgende Proces: Man har villet til-

*) Efter *G. Weber* maatte denne Tone kaldes "forudtagen" (*Theorie der Tonsetzkunst*), 2te Aufl., 3ter B., S. 163-165); men dette Udtryk vilde jeg helst *kun* bruge i saadanne Tilfælde, hvor den harmoniefremmede Tone var den *samme*, som den derpaa følgende Tone; altsaa dersom der her efter det paa Domin. Acc. anslaaede \bar{g} atter havde fulgt \bar{g} istedetfor \bar{e} .

passer en tidligere lært Melodie til et Digt. Men nu har man dels ikke ret erindret Melodien, dels har denne ikke ret villet slutte sig til Texten; man har da bödet og forandret saalænge paa den halvforglemte Melodie, indtil den har passet til Digtet, men ogsaa indtil den har antaget en fra den oprindelige saa forskjellig Form, at der kun behöves endnu en lignende Omarbejdelse, for at den skal blive en ganske ny Melodie. Men hvem var nu Opfinderen af den? — Man tør derfor ikke antage, at, fordi Texten til en Sang med Sikkerhed kan föres langt tilbage i Tiden, Melodien derfor er ligesaa gammel*); thi denne, der ikke saa let, som Texten, fastholdes af Tanken, men, som oftest, blot af den usikkre Fölelse, kan i Tidernes Löb være undergaaet mange Forvandlinger, af hvilke nogle kunne afvige saameget fra den oprindelige Melodie, at de maae betragtes som ligesaa mange nye Melodier. Et ret interessant Exempel paa Folkemelodier, der have udviklet sig af samme Grundthema, afgive Nr. 10 og 11 af de her meddeelte norske Melodier. Folkemelodiernes *Ægthed* beroer altsaa paa den Troskab, hvormed de ere opfattede og gjengivne efter Folkemunde, uden Tilsætninger og formeentlige Forbedringer af Musikeren; men efter det Ovenanförte indsees det let, at flere Varianter af den samme Melodie kunne være lige berettigede til at ansees for *ægte*. Jeg har mellem saadanne valgt den eller de, der forekom mig meest karakteristisk.

Med Hensyn til Melodiernes *harmoniske Behandling* har jeg alt for en Deel fremsat mine Anskuelser; forresten maa den forsvare sig selv. Jeg vil blot tilföie, at jeg i Regelen har forkastet *For-* og *Efter-Spil*, der, som fremmede Tilsætninger, let forstyrre Folkemelodiernes rene Indtryk. Et Par indledende eller sluttende Accorder, en kort Hentydning til Melodiens Begyndelse eller Slutning, som jeg, undtagelsesviis, en sjelden Gang har anvendt, haaber jeg ikke skulle have denne Virkning. De tilligemed Melodierne modtagne Forspil til Nr. 13 og 16 af de italienske Sange har jeg beholdt, fordi jeg antager, at de ere udsprungne af samme Kilde, som Melodierne. Naar jeg har benyttet mig af en ældre harmonisk Bearbejdelse, har jeg angivet Dette enten under Melodien, eller i Anmærkningerne ved Bindets Slutning.

I Henseende til *Texterne* har jeg sammenlignet de forskjellige Udgaver, jeg kunde overkomme, og raadfört mig med sprogkyndige Venner.

I fölgende Bind skulle ved Siden af Fortsættelsen af de i dette Bind indeholdte Afdelinger optages andre, endnu ikke berörte Nationers Sange og Melodier.

Beskjæftigelsen med Folkemelodier har ligesaa min Skoletid været een af mine kjæreste Sysler, og det Værk, hvis Udgivelse jeg herved har begyndt, er grundlagt for nogle og tyve Aar siden. Det er mit Haab, at de mange Timer af mit Liv, der have været offrede og, vil Gud, endnu skulle offres paa dette Arbejde, maae være anvendte til Gavn for Kunsten; forsaavidt nemlig Arbejder af denne Art kunne betragtes som Styrkningsmidler mod en af hypergeniale Kraftanstrengelser fremkaldt Slappelse, for hvilken Musikken maaskee mindst af alle Kunster kan frikjendes.

A. P. B.

*) Skjönt den ogsaa i enkelte Tilfælde kunde være *ældre*, og i flere bestemt er det.